

10 PUNT DE VISTA

La casa-museu, una contradictòria història d'amor amb el públic?

Françoise Aubry
Directora del Musée Horta, Brussel·les

La casa de Plečnik a Ljubljana, la Casa Batlló de Gaudí a Barcelona, la de Mackintosh a Glasgow (desmuntada i reconstruïda), o la de Victor Horta a Brussel·les... Tantes cases d'arquitectes consagrats que s'han mantingut intactes o han estat recompostes i que cada vegada visiten un nombre més important de turistes de tot el món, desitjosos de comprendre una mica millor la personalitat d'aquests creadors d'edificis excepcionals. El Museu Horta de Saint-Gilles, un municipi que es desenvolupa a finals del segle XIX, és segurament un dels primers exemples de l'obertura al públic d'una arquitectura emblemàtica de l'estil Art Nouveau. L'edifici, que la municipalitat va comprar a finals del 1961 per consell d'un antic alumne de Victor Horta, Jean Delhay, va ser catalogat el 1963, un reconeixement massa tardà, atès que arribà després de la destrucció de l'Hôtel Aubecq el 1950 (avinguda Louise, 520, 1899-1902) i que no va impedir la destrucció de la Maison du Peuple els anys 1965-1966 (plaça Stevens, 1895-1899).

L'any de la seva obertura, el 1969, el museu, restaurat i condicionat per poder acollir exposicions temporals, va rebre alguns centenars de visitants. Dos italians, Franco Borsi i Paolo Portoghesi varen publicar aleshores al seu país una obra monumental sobre Horta. Els anys següents, els visitants van ser majoritàriament persones vinculades al món de l'arquitectura. El museu, ubicat fora del cor històric de Brussel·les, no apareix als mapes turístics, i les guies de viatge no l'esmenten o ho fan molt breument. La notorietat de l'Art Nouveau augmenta els anys vuitanta i el museu atreu un públic més ampli. Els responsables de política turística s'adonen de l'interès de potenciar la imatge de "Brussel·les, capital de l'Art Nouveau". Algunes associacions que organitzen visites temàtiques guiades (primer l'ARAU, Arcadia, Itinéraires...) proposen

circuits de descoberta de la Brussel·les de final de segle. Algunes s'apleguen sota el nom de "Voir et dire Bruxelles" i el 2005 van crear una biennal Art Nouveau en ocasió de la qual els propietaris de cases particulars accepten obrir-ne les portes.

El Museu Horta va ser durant molt de temps l'únic interior que els visitants van poder descobrir, i naturalment estava inclòs en diversos circuits. El 1996, es va dedicar una gran exposició a Horta al Palau de Belles Arts de Brussel·les (obra cabdal de la segona etapa de la carrera del mestre, 1919-1928). Va atraure més de cent trenta mil visitants. L'any 2000, quatre dels seus edificis van incloure's en la llista del patrimoni mundial de la UNESCO (l'Hôtel Tassel, 1893; l'Hôtel Solvay, 1894; l'Hôtel Van Eetvelde, 1985; la seva casa i taller, 1898). El nombre de visitants progressa i sembla que a finals del segle XX s'estabilitza entorn dels 50.000 visitants. Entre el 2005 i el 2006, fa un salt (de 58.458 a 66.799 visitants). En termes absoluts, aquestes xifres són poca cosa en comparació amb les dels grans museus, castells i paratges naturals mundialment coneguts. Però cal recordar que la casa d'Horta va ser construïda per a una família de tres membres (amb una o dues persones de servei residents). Fa 6,5 m d'ample, cosa que els visitants rarament noten, ja que Horta va intentar constantment donar una sensació d'amplitud a l'espai: el buc de l'escala ocupa la meitat de l'amplada. El buit central s'eixampla de baix a dalt per recollir la llum que prové de la lluernia que corona el buc, la qual cosa implica una disminució en l'amplada dels esglaons. Dues persones tenen dificultat per creuar-se entre el primer i el segon pis.

A la primera dels anys noranta, es va veure que l'estructura de fusta de l'escala s'enfonçava. Es feia necessari prohibir al públic que s'aturés a la caixa

POINT OF VIEW 11

The House-Museum, A Contradictory Love Story With the Public?

Françoise Aubry
Director of the Musée Horta, Brussels

Plečnik's House in Ljubljana, Gaudí's Casa Batlló in Barcelona, Mackintosh's house in Glasgow (dismantled and rebuilt), Victor Horta's house in Brussels... so many intact or refashioned architects' houses visited by a growing number of tourists from around the world, wanting to understand a little better the personality of the creators of exceptional buildings. The Horta Museum in Saint-Gilles, a municipality that grew around the end of the 19th century, was probably one of the very first examples of an emblematic Art Nouveau building to be opened to the public. The building, which the town hall purchased in 1961 on the advice of a former pupil of Victor Horta, Jean Delhay, was classified in 1963. That recognition was too late, for it came after the destruction of the Hôtel Aubecq in 1950 (Avenue Louise 520, 1899-1902) and could not stop the destruction of the Maison du Peuple in 1965-1966 (place Stevens, 1895-1899).

In the year of its opening, 1969, the museum, which had been restored and organised to permit the staging of temporary exhibitions, received several hundred visitors. Two Italians, Franco Borsi and Paolo Portoghesi, then published a monumental work on Horta in their country. In the following years, visitors were mostly connected with the world of architecture. The museum, located away from the historic centre of Brussels, didn't appear on tourist maps and tourist guides mentioned it either in passing or not at all. In the

C.R. Mackintosh & M. Macdonald, 1906. Entrance hall of Mackintosh House. Rebuilt in The Hunterian Art Gallery in 1981, Glasgow

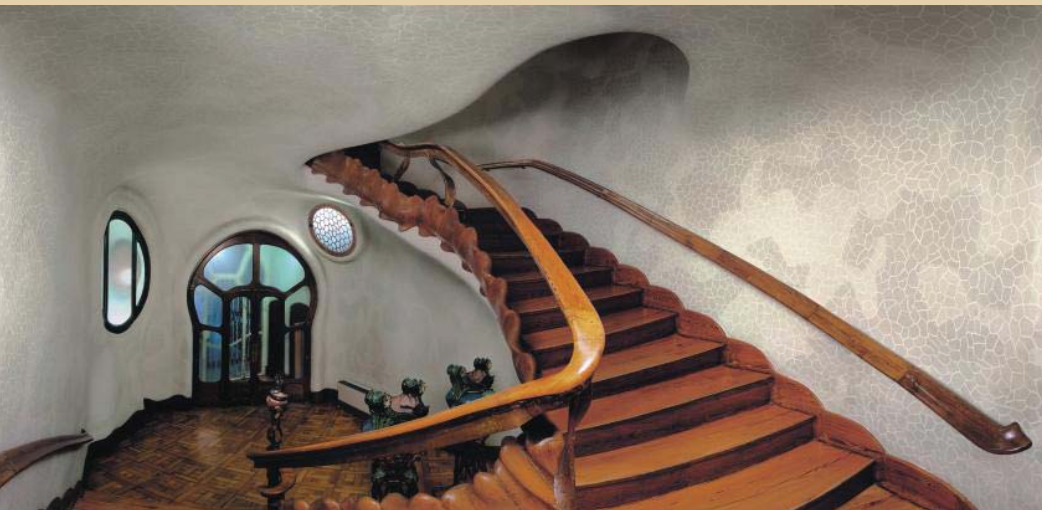
C. R. Mackintosh i M. Macdonald, 1906. Vestíbul de la Casa Mackintosh. Reconstruït el 1981 a la Hunterian Art Gallery, Glasgow

1980s, Art Nouveau became better known and the museum began to attract more visitors. Those in charge of tourism policy realised the value of developing the image of "Brussels, the Capital of Art Nouveau". Specialist tour guide associations (first ARAU, then Arcadia, Itinéraires...) began to offer tours of late 19th century Brussels. Some of these came together under the banner of "See and Talk Brussels" and in 2005 created an Art Nouveau Biennale during which the owners of private houses opened their doors.

For a long time, the Horta Museum was the only interior that could be visited and was naturally included in several guided tours.

We are the holders of a heritage and need to be careful to pass it on to future generations

In 1996, a grand exhibition of Horta's work was staged at the Brussels Palais des Beaux-Arts (a masterwork of the second part of his career, 1919-1928). It attracted more than 130,000 visitors. In 2000, four of his buildings were included on Unesco's World Heritage list (Hôtel Tassel, 1893; Hôtel Solvay, 1894; Hôtel Van Eetvelde, 1895 and his house and personal workshops, 1898). The number of visitors grew but seemed to level out at around 50,000 a year at the end of the 20th century. Between 2005 and 2006, the number then leaped (from 58,458 to 66,799). In absolute terms, these figures are no big deal next to those of world famous

Antoni Gaudí, 1904. Staircase of the main entrance hall, Casa Batlló, Barcelona / Antoni Gaudí, 1904. Casa Batlló, buc de l'escala del vestíbul principal, Barcelona

Jože Plečnik, 1923. Staircase of Plečnik House

Jože Plečnik, 1923. Caixa de l'escala de la Casa Plečnik

Cloître Babin et Jacques Enault, 2007, Solim, Belgium

Victor Horta, 1902. View from the top of the main stairwell in the Horta Museum, Brussels / Victor Horta, 1902. Escala principal, vista des de dalt, del Museu Horta, Brussel·les

de l'escala, tant per causa del pes, com també perquè els visitants en abocar-se per observar el buit central exercien una pressió que provocava un moviment d'oscil·lació peril·lós per a l'ancoratge de l'escala. La municipalitat de Saint-Gilles va encarregar el 1992 a l'arquitecta Barbara Van der Wee la restauració de l'escala, que va ser reforçada per l'adjunció de plats metàl·lics i fermalls d'acer inoxidable, una restauració visible amb la qual va col·laborar el despatx d'enginyers de René Greisch de Liège. Ells van calcular que la càrrega dels replans no podia excedir tres persones per metre quadrat. La seva recomanació confirmava la dels bombers. No podem acceptar més de 45 persones alhora dins la casa, és a dir, tres grups en les visites guiades. Per tal de regular el flux de visitants, hem reservat els matins per als grups i les tardes per a les visites individuals, essent necessari que els grups demanin cita prèvia. Han calgut anys perquè el sistema funcioni i sovint hem hagut de fer front a la colera de grups que apareixen inesperadament. També costa de fer respectar la norma de quinze persones per grup.

Ens sorprèn veure'ns obligats constantment a recordar la fragilitat de la casa, potser es deu a la denominació "museu" que evoca idees d'estabilitat, d'obertura, de permanència. Sentim molt també no poder acollir persones amb mobilitat reduïda: l'escala, els nombrosos graons que donen accés a cambres de diferents nivells i l'estretor de les portes fan impossible l'ús de vehicles per a persones amb discapacitats. L'edifici d'Horta constitueix un objecte d'art en ell mateix. Està catalogat íntegrament com a monument històric i adaptar-lo a les normes en vigor per als edificis públics significaria destruir-ne el caràcter original.

Cal tenir la saviesa i l'humilitat de sotmetre's a les limitacions que imposa un edifici antic. Som dipositaris d'un patrimoni que hem de vetllar per

transmetre a les generacions futures. Qualsevol "consum" excessiu pot comportar un desgast irremediable. Per exemple, vam decidir prohibir-hi les bosses grans, incloses les bosses de mà: els elements metàl·lics que duen malmeten les pintures murals. Són també peril·losos per als vitralls. Un visitant va trencar uns vitralls de vidre americà de l'entrada: aquests vidres fabricats amb els processos del vidrier Tiffany són impossibles de reproduir avui. De manera que s'afegeix una altra limitació. Cal sens falta conciliar el desig d'un acolliment tan obert com sigui possible i les necessitats de conservació del patrimoni. Cal afegir que durant la visita tot és a l'abast de la mà: quan es visita un museu d'arts decoratives que comprèn "sales d'època", al més sovint es contempla una sala en la qual no es pot penetrar. En la casa d'un arquitecte, s'ha d'experimentar la qualitat de l'espai, descobrir els detalls, percebre els jocs de llum. Com podem estar-nos de tocar les fustes setinades de les portes i els mobles, de verificar si els tapissos murals són de seda, d'intentar manipular portes corredisses i calaixos? I d'ajudar-se amb tota normalitat de la barana de caoba per enfilar l'escala? Tantes mans... com podem imaginar que les volutes de caoba estan literalment gastades, que els mecanismes massa sol·licitats refusen de funcionar i no poden reparar-se? No voldria que el lector d'aquest text es quedi amb una impressió d'acritud. Treballo al Museu Horta des de fa trenta-un anys i he tingut el plaer de veure com el patrimoni Art Nouveau ha estat cada vegada més valorat pel públic, la qual cosa incita a la seva protecció i a la seva posada en valor. Senzillament m'esforço perquè tots els visitants acceptin algunes consignes simples per tal que tot el plaer que ens reporta la bellesa d'aquest patrimoni pugui ésser experimentat pels homes i les dones que vindran després de nosaltres.

museums, castles and natural sites. But it should be remembered that Horta's house was built for a family of three (with one or two resident servants). It is just 6.5 metres wide, a fact that most visitors don't notice because Horta always sought to give the impression of size to space: The staircase occupies half the width. The empty central space increases from bottom to top in order to take in the light from skylight that tops the stairway, which means narrowing the width of the steps as you go up. Two people can pass each other only with difficulty between the first and second floors.

At the beginning of the 1990s, we realised that the wooden structure of the stairs was giving way. It became necessary to prohibit the public from stopping on the staircase, partly because of the weight, but also because the tendency of visitors to lean over to observe the empty central part of the house caused a rocking movement that was dangerous for the staircase's stability. In 1992, the Saint-Gilles town hall commissioned the architect Barbara Van der Wee to restore the staircase. It was reinforced by the addition of metal plates and Inox pins, an invisible restoration in which the Liège-based engineering firm René Greisch was involved. They calculated that the weight on the landings could not exceed three persons per square metre. Their recommendation coincided with that of the fire brigade. We cannot allow more than 45 people in the house at any one time and that means three groups for guided tours. To regulate the flow of visitors we have reserved the mornings for guided groups and the afternoons for individual visitors - the groups must book ahead. It took years for this system to work and we have been at the receiving end of angry outbursts from many groups that have simply turned up without a booking. It is just as difficult to enforce the limit of 15 people per visit.

We are surprised that we have to continually remind people of the fragility of the house. Perhaps calling it a "museum" creates the impression of stability, of regular opening times and permanence. Unfortunately, we can't accommodate people with reduced mobility: the stairway, the numerous steps that lead into rooms at different levels

and the narrowness of the doors make the use of wheelchairs impossible. Horta's building is itself the work of art. It is classified in its entirety as an historic monument and to adapt it to fit the norms for public buildings would be equivalent to destroying its original character.

One must have the wisdom and humility to bow before the limits imposed by an old building. We are the holders of a heritage and need to be careful to pass it on to future generations. Excessive "consumption" can cause irreparable damage. For example, we have decided to ban big bags, including handbags: their metallic parts damage the murals and are equally dangerous for the stained glass windows. One visitor broke the windows made of American glass in the entrance: these items of glass done in the Tiffany style are impossible to reproduce today. In similar fashion, another limitation arises. We constantly need to reconcile the desire to open the house as much as possible to visitors with the requirements of heritage preservation. Is there any need to add that, during visits, everything is within easy reach? When visiting a decorative arts museum with "period rooms", one usually looks at a room that cannot be entered. In an architect's house, one needs to feel the quality of space, discover the details, perceive the play of light. But how can one resist touching the satin wood finish of doors and furniture, feeling if the wall drapes are silk, trying to move the sliding doors and open drawers? And of course quite obviously use the mahogany banister to help climb the stairs. All those hands... one can't imagine that the mahogany swirls are literally abraded, that mechanisms used too often don't work any more and can't be repaired. I wouldn't want the reader to pick up a sense of reproach. I have been working at the Horta Museum for 31 years and have had the pleasure to see how interest in Art Nouveau heritage among the public has grown, which in turn leads to it being protected and developed. I simply ask that all our visitors accept some rules so that those who come after us might also partake of the pleasure that this heritage gives us.

Barbara Van der Wee, 2007, Solim, Belgium

Diàgrama Barbara Van der Wee

Cross-section of the Horta Museum, drawn by Barbara Van der Wee

Plànol de secció del Museu Horta, dibuixat per Barbara Van der Wee

Cloître Babin et Jacques Enault, 2007, Solim, Belgium

Skylight above the main stairwell of the Horta Museum

Luernera damunt l'escala principal del Museu Horta